

Međunarodna konferencija u Beogradu „Obrazovanje odraslih: odgovor na globalnu krizu – snage i izazovi profesije”

Povodom obeležavanja 30 godina od osnivanja Katedre za andragogiju na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, u Beogradu je 15. i 16. novembra 2009. godine održana međunarodna konferencija „Obrazovanje odraslih: Odgovor na globalnu krizu – snaga i mogućnosti profesije“.

Konferenciju su organizovali Katedra za andragogiju, Institut za pedagogiju i andragogiju i Društvo za obrazovanje odraslih, u saradnji sa EAEA (European Association for Education of Adults). Konferencija su podržali: Ministarstvo prosvete Republike Srbije, Generalni direktorata za obrazovanje i kulturu Evropske Komisije, Ministarstvo za ekonomsku saradnju i razvoj Savezne Republike Nemačke (BMZ) i Institut za međunarodnu saradnju Nemačkog udruženja visokih narodnih škola (*dvv international*).

Povod konferencije je bio ulazak andragogije u „period zrelosti“, odnosno navršavanje 30 godina od osnivanja Katedre za andragogiju na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Iako se ne može povući prava paralela između ljudskog veka i starosti jedne nauke, jer je za nauku 30 godina „trenutak u večnosti“, možemo reći da ima osnova za tvrdnju da andragogija ulazi u period zrelosti. Ona je postala prepoznatljiva škola mišljenja u međunarodnim okvirima, a respektabilnost i uvažavanje Katedre potvrđena je i značajnim odzivom učesnika iz zemlje i inostranstva.

Katedra za andragogiju je osnovana na najstarijem fakultetu najstarijeg univerziteta u Srbiji 1979. godine. Ipak, moramo napomenuti da je tradicija proučavanja obrazovanja odraslih na Filozofskom fakultetu u Beogradu starija od osnivanja Katedre za andragogiju i vezuje se za period od 1934. do 1936. godine. Proučavanje obrazovanja odraslih se pod terminom andragogija izučava na Filozofskom fakultetu u Beogradu od 1962. godine u okviru Studijske grupe za pedagogiju. Ovaj trend je potrajao do 1979. godine, kada je ustanovljeno Odeljenje za pedagogiju, u čijem sastavu se nalazila Studijska grupa za pedagogiju i Studijska grupa za andragogiju. Danas ove studijske grupe funkcionišu u okviru Odeljenja za pedagogiju i andragogiju. Tokom svog tridesetogodišnjeg razvoja Katedra za

andragogiju je, prateći svetske trendove i obrazovne potrebe u zemlji, nekoliko puta menjala svoje studijske programe (1990, 1993 i 1997), a od 2004. godine je prilagodila studije zahtevima Bolonjske delaracije.

Govoriti o Katedri za andragogiju je nemoguće bez pominjanja Instituta za pedagogiju i andragogiju, koji je tokom proteklih godina bio generator andragoškog istraživačkog rada i izdavač brojnih andragoških monografija i publikacija. Ovu tradiciju nastavlja i danas, a vredno je pomenuti da Institut izdaje i jedini časopis na teritoriji Srbije koja se bavi isključivo tematikom obrazovanja odraslih – „Andragoške studije“, časopis koji je Ministarstvo nauke proglasilo vodećim časopisom od nacionalnog značaja. Na Katedri je trenutno zaposleno 11 nastavnika i asistenata (7 doktora i 4 magistra nauka), a zapošljavanje novih, preko potrebnih kadrova, zaustavljeno je zbog trenutne svetske ekonomske krize. Bez obzira na pomenuti zastoj, koji bi se mogao nazvati zastojem tehničke prirode, Katedra za andragogiju i andragogija kao nauka imaju zasigurno svetlu budućnost, s obzirom na svetske tendencije i ogromno polje proučavanja i primene obrazovanja odraslih u savremenom svetu.

Na konferenciji „Obrazovanje odraslih: Odgovor na globalnu krizu – snaga i mogućnosti profesije“ bilo je 170 učesnika, od čega 30 iz inostranstva. Među domaćim učesnicima, pored članova Odeljenja za pedagogiju i andragogiju i tridesetak studenata andragogije, koji su imali zapaženo učešće u organizovanju konferencije i koji svojom posvećenošću daju povoda za andragoški optimizam, bio je i veliki broj diplomiranih andragoga zaposlenih u različitim privrednim i naučnim organizacijama širom Srbije. Konferencija je privukla predstavnike velikog broja prestižnih evropskih univerziteta, organizacija i asocijacija koje se bave područjem obrazovanja odraslih. Dolazak stručnjaka iz Nemačke, Švedske, Danske, Finske, Hrvatske, Gruzije, Italije, Crne Gore, Rumunije, Mađarske, Slovenije, Litvanije i Palestine pružio je šansu za bogatu razmenu profesionalnih iskustava i potpunije sagledavanje gorućih problema na području obrazovanja odraslih. Dolazak predstavnika najrelevantnijih evropskih organizacija koje se bave obrazovanjem odraslih (EAEA, ESREA, NIACE, *dvv international*), kao i brojnih nacionalnih asocijacija (FAEA, IREA, AEAG, LAEA) omogućio je učesnicima informisanje o aktuelnim tendencijama i kretanjima u oblasti pripreme kadra za obrazovanje odraslih. Posebnu težinu skupu dalo je prisustvo i aktivno učešće ministra obrazovanja Republike Srbije dr Žarka Obradovića, ali i tri nosioca medalje „Hall of Fame“, najprestižnije međunarodne nagrade na polju obrazovanja odraslih. Pomenuti laureati su: dr Ekkehard Nuissl von Rein, dr Jost Reischmann i dr Dušan Savićević, osnivač i utemeljivač Katedre za andragogiju na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu.

Ambiciozni ciljevi konferencije usloveli su i njenu kompleksnu organizaciju i programsku artikulaciju. S obzirom na to da je konferencija bila međunarodnog karaktera, kako prema temi i strukturi učesnika, tako i prema njenoj organizaciji, prvoga dana zvanični radni jezik bio je engleski, a akcenat je stavljen na razmatranje međunarodnih iskustava. Drugoga dana, nakon odlaska jednog broja inostranih učesnika, radni jezik je bio srpski, a u fokusu su bile andragoške teme nacionalnog karaktera.

Prvi dan je, pored radnog, imao i delove ceremonijalnog i svečanog karaktera. U okviru prvog plenarnog dela koji su moderirale doc. dr Katarina Popović i mag. Regina Ebner, učesnicima konferencije su dobrodošlicom obratili: šef Evropske Komisije, Direktorata za obrazovanje i kulturu Marta Ferreira (videoporuka), dekanica Filozofskog fakulteta u Beogradu prof. dr Vesna Dimitrijević, predsednik EAEA Sue Waddington, i šef Katedre za andragogiju Filozofskog fakulteta u Beogradu prof. dr Nada Kačavenda-Radić. Zatim su istaknuti govornici u okviru plenuma ukazali na diverzifikovane andragoške teme i različite aspekte obrazovanja odraslih vezane za opštu temu skupa „Obrazovanje odraslih: Odgovor na globalnu krizu – snaga i mogućnosti profesije“. Kao istaknuti govornici na konferenciji u plenumu su istupili: Dušan Savićević (tema: Evropske perspektive profesionalizacije obrazovanja i učenja odraslih), Paolo Federighi (tema: Evropska politika i profesija obrazovanja odraslih), Simon Broek (tema: Studija Evropske komisije – Ključne kompetencije kadrova koji se bave učenjem odraslih), Snežana Medić (tema: Profesija andragog – problemi, kontroverze i perspektive), Žarko Obradović (tema: Profesija obrazovanja odraslih i reforme u Srbiji u evropskom kontekstu) i Ekkehard Nuisl von Rein (tema: Univerzitetske studije za obrazovanje odraslih – evropska inicijativa za EMAE).

Nakon izlaganja istaknutih govornika, u svečanoj atmosferi izvršena je ceremonija pristupanja Katedre za andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu programu Evropskog mastera u obrazovanju odraslih (EMAE – European Master in Adult Education). Sporazum o saradnji i Pismo o međusobnim namerama potpisali su predstavnici Univerziteta u Esenu i Univerziteta u Beogradu. Ovim dokumentima je postavljen temelj saradnje u oblasti razmene nastavnika i studenata, zajedničkih istraživačkih projekata, učesća na seminarima i drugim stručnim skupovima, zajedničkog realizovanja posebnih kratkoročnih akademskih programa, programa stručnog usavršavanja, kao i u drugim oblastima od zajedničkog interesa.

Evropski master u obrazovanju odraslih predviđa usaglašavanje programa Univerziteta potpisnika, a upisani studenti na jednom od partnerskih univerziteta provodiće najmanje jedan semestar na jednom od ostalih univerziteta, učesnika u realizaciji ovog programa. Za studente iz Srbije otvorena je i opcija realizacije dela

programa on line putem (zbog trenutne nemogućnosti studenata iz Srbije da se koriste nekim od posebno za to namenjenih fondova u EU).

Plenarni način rada koji je odlikovao prepodne prvog dana konferencije zamenjen je radom u paralelnim grupama u drugom delu dana. Učesnici konferencije su se u skladu sa svojim preferencijama opredeljivali za rad u jednoj od pet ponuđenih radnih grupa. U okviru svake radne grupe učesnici su uz pomoć moderatora, a nakon izlaganja 5-6 prezentatora, pokušali da daju odgovor na tri ključna pitanja vezana za problem kojim se bavila njihova radna grupa. Ključna tri pitanja su se odnosila na identifikovanje pozitivnih aspekta (snaga), ali i problema i izazova vezanih za pojedinačnu temu radne grupe, kao i davanje određenih preporuka o pravcima u kojima bi trebalo usmeriti buduće aktivnosti kako bi se identifikovani problemi rešili.

Prva radna grupa, koju je moderirao Aleksandar Bulajić, bavila se temom „Evropski programi za univerzitetsko obrazovanje kadrova u obrazovanju odraslih“. U okviru ove radne grupe kao prezentatori su izlagali: A. Carlsen (tema: „Evropski master program doživotnog učenja Erasmus Mundus: politika i upravljanje), S. Sava (tema: „EMAE – koncept, programi i implementacija“), E. Przybylska (tema: „TEACH – podučavanje kadrova u obrazovanju odraslih u kontinuiranom i visokom obrazovanju“), dok su D. Savićević i S. Medić razvijali diskusiju sa učesnicima na teme o kojima su govorili u plenarnom delu rada konferencije. U zaključcima ove radne grupe kao glavni problemi su se iskristalisali problemi univerzitetskog obrazovanja kadrova u oblasti obrazovanja odraslih. Istaknuto je pitanje koncipiranja adekvatnih visokoškolskih programa, a posebno potrebe za uspostavljanjem ravnoteže u oblasti sadržaja takvog obrazovanja koji bi se adekvatno kretao između opštih humanističkih znanja sa jedne i tržišno orijentisanih znanja i veština sa druge strane. Takođe, istaknuto je i da sadašnji tržišno orijentisani koncepti doprinose konkurentnosti andragoških kadrova. Kao ne manje značajna postavljena su i pitanja definisanja filozofskih pozicija na kojima različiti koncepti visokoškolskog obrazovanja andragoških kadrova počivaju.

Tema druge radne grupe je glasila „Programi i projekti za razvijanje kadrova u obrazovanju odraslih i njihovih kompetencija“, a grup je moderirala Marta Lottes. U okviru ove radne grupe S. Broek je razvio diskusiju o temi o kojoj je govorio u plenarnom delu, ali je takođe imao i prezentaciju na temu „ALPINE – profesije učenja odraslih u Evropi – razmatranje trenutne situacije, trendova i problema“. Prezentacije su takođe imali: I. Mikisko (tema: „AGADE – ka razvojanju dobrog kadra u obrazovanju odraslih“), K. Ovesni (tema: „Socijalna kontrola kadrova u obrazovanju odraslih u Srbiji“) i A. Pejatović (tema: „Studije andragogije – tačka susretanja teorije i prakse“). Učesnici ove radne grupe su kao glavne probleme prepoznali nedostatak zajedničke baze podataka vezane za

projekte i programe obrazovanja odraslih, kao i tradicionalno aktuelan disbalans između obrazovne teorije i prakse. Preporučeno je zajednički rad stručnjaka iz različitih zemalja i oblasti obrazovanja odraslih, kao i optimizacija korišćenja već postojećih obrazovnih resursa. Iskazana je potreba za boljom razmenom i deljenjem obrazovnih iskustava širom Evrope, kako se neke greške ne bi ponavljale i kako bi se uspostavila međusobna sinergija u radu.

„Profesionalne mreže u obrazovanju odraslih“ je bila tema treće radne grupe čiji je moderator bila Marijana Todorović. Kao prezentatori su stupili: M. Bron (tema: „ESREA – Evropsko društvo za istraživanje obrazovanja odraslih“), N. Kačavenda-Radić (tema: „Pripremanje profesionalaca za dokoličarsko obrazovanje – koncepti i iskustva“), G. Ebner (tema: „EAEA mreža i profesionalizacija obrazovanja odraslih“) i K. Popović (tema: „dvi mreže i profesionalizacija obrazovanja odraslih“). Problemi identifikovani u ovoj oblasti ukazali su na međusobno preklapanje delatnosti različitih institucija, pa je preporučena veća saradnja i ulaganje vremena i sredstava u koordinacione sastanke. Ova grupa je zaključila da profesionalne mreže daju veliki doprinos afirmaciji obrazovanja odraslih i širenju dobre prakse, a ukazano je i na potrebu smanjenja troškova (npr. kotizacije) za susrete i skupove mreža, kako bi članovi imali više prilika da podele svoja iskustva sa ostalima.

Četvrta radna grupa je bila fokusirana na temu „Obuka nastavnika i neformalno obrazovanje nastavnika u obrazovanju odraslih – iskustva, problemi i osiguranje kvaliteta“. Grupu je moderirao Levan Kvatchadze, a kao prezentatori u grupi su nastupili: R. Jerman (tema: „Švajcarski sistem obuke za nastavnike i trenere u daljem obrazovanju“), B. Dijanošić (tema: „Obuka nastavnika i trenera u Hrvatskoj i međunarodni projekti“), Z. Milošević (tema: „Trening trenera u Srbiji“), J. Muršak (tema: „Formalno i neformalno obrazovanje kadrova u obrazovanju odraslih u Sloveniji“) i M. Despotović (tema: „Akreditacija i osiguranje kvaliteta programa obuke nastavnika“). Na osnovu grupnog rada, učesnici ove radne grupe su kao pozitivne aspekte kontinuirane obuke nastavnika istakli obrazovno iskustvo nekih razvijenih zemalja (primer: Švajcarska), gde su sistemski rešeni problemi obrazovanja kadrova koji rade u obrazovanju odraslih, kao i njihove sertifikacije, dok se u drugim zemljama čine za sada mali koraci na ovom polju, ali je napredak u ovoj oblasti uočljiv u većini zemalja. Izazov predstavlja istraživanje obrazovanja odraslih u zemljama Jugoistočne Evrope, u kojima uglavnom nema sistematski prikupljenih podataka u obrazovanju odraslih, a naročiti akcenat bi trebalo staviti na istraživanje kompetencija nastavnika. Kao glavni problem u ovoj oblasti identifikovano je osiguranje kvaliteta u obrazovanju, a razmatrani su i različiti mehanizmi i strategije koji bi trebalo da vode do rešenja ovog problema.

Peta radna grupa se bavila temom „Nova polja rada i nove kompetencije kadrova u obrazovanju odraslih“. Grupu je moderirala Maja Maksimović, a prezentacije su imali: B. Nemeth (tema: „Razvoj i upravljanje univerzitetskim doživotnim obrazovanjem i obrazovanjem odraslih“), Š. Alibabić (tema: „Obrazovanje andragoga za menadžment promenama“), J. Reischmann (tema: „Kadar u obrazovanju odraslih kao HRD trener, moderator i savetnik“), J. Miljković (tema: „Nužnost razvijanja marketinških kompetencija andragoških kadrova tokom osnovne profesionalne pripreme“) i T. Nikolić Maksić (tema: „On line mentori u obrazovanju odraslih“). Kao snaga kadrova koji rade u obrazovanju odraslih identifikovani su različita znanja i veštine kojima raspolažu andragoški kadrovi (sa akcentom na analitičkim veštinama i veštinama kritičkog mišljenja) i sposobnost da se često obrazovna aktivnost sagledava sa aksiološke tačke gledišta. Problemi u ovom polju delatnosti vezani su za čestu percepciju okoline da bi se problemima obrazovanja odraslih trebalo baviti na volonterskoj osnovi, a preporuke se kreću od potrebe za izraženijim *self marketingom* andragoga, preko većeg akcenta na preduzetničkim veštinama (u okviru andragoških kompetencija), do potrebe za pojačanim umrežavanjem andragoga, evaluacijom i dokumentovanjem rezultata dosadašnjeg andragoškog rada, kako se ne bi izgubila dragocena iskustva.

Nakon rada učesnika konferencije u paralelnim grupama, moderatori su imali priliku da učesnicima plenarno iznesu zaključke radnih grupa. Time je završen radni deo prvog dana konferencije.

Drugi dan konferencije je bio fokusiran na domaće andragoške probleme. Pozdravni govor učesnicima konferencije uputila je prof. dr Šefika Alibabić, nakon koje je doc. dr Aleksandra Pejatović predstavila akreditovani studijski program na osnovnom, master i doktorskom nivou. Među domaćim andragoškim problemima težinom i značajnošću ističe se problem donošenja i sadržaja Zakona o obrazovanju odraslih. Naime, nakon donošenja Strategije razvoja obrazovanja odraslih u Republici Srbiji 2006. godine i Akcionog plana za njenu implementaciju 2009. godine, sledeći veliki korak u uređenju sistema obrazovanja jeste donošenje pomenutog Zakona i odgovarajućih podzakonskih akata. Shodno značaju i brojnim implikacijama koje će pomenuti zakon imati na područje obrazovanja odraslih, veliki deo drugog radnog dana bio je posvećen ovoj tematici i to u funkciji javne rasprave. Na početku rasprave je prof. dr Snežana Medić informisala prisutne o aktuelnoj fazi razvoja Zakona, pravcima regulisanja delatnosti obrazovanja odraslih, nedoumicama i teškoćama na koje se traganjem za odgovarajućim rešenjima naišlo. Nakon ovih uvodnih pojašnjenja, prof. dr Janko Marušak, šef Odeljenja za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Ljubljani, prezentovao je slovenački Zakon o obrazovanju odraslih, kritički se osvrnuvši na njegove dobre i loše strane. Nakon ovog vrlo inspirativnog osvrta

na slovenački Zakon o obrazovanju odraslih, učesnici konferencije su se shodno sopstvenim preferencijama podelili u četiri radne grupe koje su se bavile različitim ključnim aspektima koji bi trebalo da budu regulisani ovim pravnim aktom: finansiranjem obrazovanja odraslih (moderator grupe: Mirjana Milanović), programima (moderator grupe: prof. dr Miomir Despotović), ustanovama za obrazovanje odraslih (moderator grupe: doc. dr Aleksandra Pejatović) i nastavnicima u osnovnom obrazovanju odraslih (moderator grupe: prof. dr Snežana Medić).

U okviru radne grupe koja se bavila problemima finansiranja ukazano je na različite modele finansiranja obrazovanja odraslih, pri čemu je naročita pažnja posvećena *vaučerskom* sistemu. Radna grupa je zauzela stav o potrebi za poreskim olakšicama za institucije koje se bave obrazovnom delatnošću, ali i za one institucije koje potpomažu obrazovanje. Istaknuto je da obrazovanje nije ni u jednom, pa ni u pogledu finansiranja, odgovornost samo jednog sektora, već je međusektorska delatnost koju moraju finansirati pored resornog ministarstva i druge Vladine organizacije, lokalna samourava i privredne organizacije.

Radna grupa koja se bavila programima obrazovanja istakla je zahtev za terminološkim jedinstvom u obrazovanju, kako bi se izbegli nesporazumi i dalja lutanja. Posebni problemi u ovoj oblasti vezani su za standarde obrazovnih programa, njihovu standardizaciju i akreditaciju. Naročita pažnja je posvećena andragoškoj osposobljenosti kadrova koji realizuju programe obrazovanja odraslih.

Problemom nastavnika u obrazovanju odraslih se bavila treća radna grupa. Postavilo se pitanje kompetencija kadrova koji se bave obrazovanjem odraslih, kao i pravnog definisanja pitanja ko, na koji način i sa kojim znanjem može biti licenciran za rad u ovoj oblasti. Poseban problem u ovoj oblasti jeste i obavezno usavršavanje nastavnika, kao i odnos andragoškog znanja u ukupnom obimu znanja koje je predmet konstantnog unapređivanja.

Potencijalna rešenja za probleme obrazovanja odraslih koje bi trebalo da reguliše Zakon biće korišćena u formulisanju predloga Zakona o obrazovanju odraslih, kao stav andragoških profesionalaca o navedenim pitanjima.

Na konferenciji je započeto rešavanje još jednog urgentnog, a već hroničnog andragoškog problema – pitanje andragoške profesionalne asocijacije. Učesnici konferencije su bili jednoglasni u konstataciji da bez jakog profesionalnog udruženja nema ni jake profesije, pa je osnovana radna komisija sa ciljem revitalizacije/osnivanja andragoške profesionalne asocijacije koja će se pozabaviti oživljavanjem nekadašnjeg Andragoškog društva Srbije ili pokretanjem novog profesionalnog udruženja – u skladu sa uvidom u to koji postupak donosi veći benefit andragoškoj profesiji. U sastav radne komisije izabrani su: Dragan Ranđelović (rukovodilac Sektora za kadrove RTB, Tranzicioni sektor), Jelena Jakovljević (savetnik koordinator u Centru za stručno obrazovanje i obrazovanje odraslih

Zavoda za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja), Ljiljana Marković (trening menadžer u Regionalnom centru za razvoj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva Beograd), Snežana Milčić (Udruženje građana „Zajedno Zajedno”), Violeta Orlović-Lovren (DAI), Žarko Stepanović (direktor programa Beogradskog fonda za političku izuzetnost), kao i tri studenta andragogije: Sonja Buić, Selena Đukić i Ksenija Krsmanović.

Konferencija „Obrazovanje odraslih: Odgovor na globalnu krizu – snaga i mogućnosti profesije“ okupila je na jednom mestu evropsku elitu u oblasti obrazovanja odraslih, kao i aktivne snage srpske andragoške scene, što predstavlja osvedočenje vitalnosti i relevantnosti ideje koncipirane pre trideset godina. Srbija postaje „trusno“ andragoško područje, a sledeći potres koji bi trebalo da unese novi dah u područje obrazovanja odraslih je dugo očekivani Zakon o obrazovanju odraslih. I narednih trideset godina andragogije će po svemu sudeći biti veoma dinamične, a andragoški kadrovi, sudeći prema konferenciji, spremno iščekuju nove izazove.

Jovan Miljković